

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Загребельної Наталії Анатоліївни
«Теоретико-методологічні засади прокурорської риторики як
складової теорії держави і права»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

Ефективність діяльності сучасного юриста залежить від багатьох чинників. Поряд з якісною правовою освітою, знанням норм права та процесу юрист повинен мати необхідні ділові та моральні якості, певні організаторські здібності, відзначатися загальною культурою, вмінням працювати з людьми, керуватися почуттями професійного обов'язку та відповідальності, й, окрім того, володіти мистецтвом живого слова.

Тема дослідження Загребельної Наталії Анатоліївни зумовлена дефіцитом ораторського мистецтва юристів, недостатнім рівнем розробки проблем правової, етичної, логічної та мовленнєвої культури учасників судових дебатів. Досліджуючи дані аспекти, очевидно, що серед них найбільше вирізняється та потребує вирішення питання підвищення риторичної культури суспільства взагалі і ораторських здібностей судових ораторів, зокрема, шляхом виховання живим словом, спрямованим на професійну орієнтацію. Безперечно, це – могутній державотворчий фактор.

Актуальність розробки даної теми визначається передусім тим, що ця робота є першим в українській правовій науці комплексним дослідженням прокурорської риторики в якості складової теорії держави і права, а тому заслуговує на особливу увагу.

Слід зазначити, що законодавець покладає на прокурора функції підтримання державного обвинувачення в суді та представництво інтересів громадянина або держави в суді. Тобто, прокурор у такий спосіб

безпосередньо впливає на становлення правової держави, оскільки захищає права і свободу громадян, забезпечує принципи законності, верховенства права та закону. Прокурор як представник публічної влади має бути взірцем для суспільства у захисті прав людини.

З огляду на це, обрана Загребельною Н. А. тема дисертаційного дослідження, представляє вагомий інтерес для теорії права, оскільки його мета полягає в теоретичному обґрунтуванні мовленнєвої комунікації прокурорської риторики як складової теорії держави і права, її теоретико-методологічних засад (с.2 автореферату).

Цінність творчого пошуку рецензованої роботи полягає і в тому, що її авторкою застосовувалися філософсько-світоглядні, загальнонаукові і спеціально-наукові методи дослідження, котрі у сукупності забезпечили єдність гносеологічного та практично-правового аналізу досліджуваної тематики.

Важливість наукового дослідження, проведеного Загребельною Н. А., підтверджується й тими задачами, які дисертантка поставила перед собою. Не викликає сумніву методологічна і практична важливість вирішення таких задач, як:

- дослідження прокурорської риторики як теоретико-методологічної складової теорії держави і права;
- вивчення історії становлення і розвитку прокурорської риторики;
- встановлення закономірностей застосування риторичних засобів у професійному мовленні прокурора і в специфіці прокурорської риторики;
- систематизування теоретико-методологічних засад і тактико-риторичних прийомів прокурорської риторики;
- з'ясування важливості прокурорської риторики в процесах правотворення, законотворення і правозастосування;
- визначення ролі прокурорської риторики в мовленнєвій комунікації прокурора;

- встановлення місця прокурорської риторики як елементу теорії держави і права;

- дослідження проблематики прокурорської риторики в аспекті комунікаційних технологій та їх використання у професійній діяльності прокурора;

- обґрунтування значимості теоретико-методологічних засад прокурорської риторики для формування, розвитку і удосконалення процесуального законодавства України в контексті євроінтеграції (с. 2-3 автореферату).

Дисертанткою в роботі точно сформульовано об'єкт дослідження, – суспільні відносини, що склалися у процесі формування прокурорської риторики як теоретико-методологічної складової теорії держави і права, в межах якого чітко визначено предмет дослідження, – теоретико-методологічні засади прокурорської риторики як складової теорії держави і права (с. 3 автореферату).

Автором поставлено конкретні задачі дослідження, які нею вирішені, що свідчить про досягнення мети дослідження – теоретичного обґрунтування мовленнєвої комунікації прокурорської риторики як складової теорії держави і права, її теоретико-методологічних засад (с. 3 автореферату).

Дисертація має логічну будову, достатньо обґрунтованими можна вважати наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у роботі. Обґрунтованість результатів виконаного дослідження забезпечено також використанням об'єктивних законів діалектики, філософських і загальнотеоретичних категорій пізнання соціально-правових явищ, застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Все це дозволило здобувачеві сформулювати ряд наукових ідей, положень та рекомендацій, окремі з яких склали положення наукової новизни одержаних результатів та положення висновків по роботі.

Більшість наукових положень дисертаційного дослідження достатньо повно відображені в опублікованих автором наукових працях. Зміст автореферату кандидатської дисертації Загребельної. Н. А. повністю відтворює усі нові положення, що викладені у проведеному нею науковому дослідженні.

За своїм оформленням дисертаційне дослідження відповідає встановленим вимогам. План дисертації та зміст викладеного матеріалу цілком адекватно відображають гостроту та актуальність досліджуваної проблеми. Отримані результати дисертаційного дослідження можуть бути використані як методологічна основа для вивчення та вирішення загальнотеоретичних і практичних питань теорії права.

У дисертації Загребельної. Н. А. сформовані висновки та положення, що сприятимуть подальшому розвитку теорії прокурорської риторики в якості складової теорії держави і права.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що в даній дисертації сформульовані положення, висновки та рекомендації, які можуть бути використані у науково-дослідній, навчальній, правотворчій та правозастосовній роботі. Так, дисертація Загребельної. Н. А. може бути корисною: у науково-дослідній сфері – у процесі подальших наукових досліджень проблемних питань прокурорської риторики у контексті теорії держави і права; у правотворчій сфері – у практичній діяльності правотворчих та правозастосовних суб'єктів; у навчальному процесі – при викладанні курсу юридичної риторики та, зокрема, прокурорської риторики як складової теорії держави і права у вищих юридичних закладах; при написанні навчальних посібників, довідкової та методичної літератури, монографічних досліджень із зазначеної проблематики тощо.

З огляду на той факт, що висвітлення теоретико-методологічної проблематики прокурорської риторики як складової теорії держави і права є достатньо фрагментарним у правовій літературі, слід констатувати, що

здобувачем проведена значна дослідницька робота, підтвердженням чого є список використаної літератури, який складається з 262 найменувань. При цьому дисертація не переобтяжена зайвими цитуванням теоретичних розробок інших учених і в цьому аспекті повністю відповідає встановленим вимогам щодо пропорцій між власним тестом і використаними джерелами.

Положення, що виносяться дисертанткою на захист, є, безумовно, цікавими у теоретичному плані.

Так, Загребельною Н.А. вперше запропоновано авторське визначення поняття «сучасна прокурорська риторика», яке вона вбачає як теоретико-методологічну складову теорії держави і права, систему знань, ідей, доказів певних положень, концепцій і поглядів на роль і значення офіційної промови прокурора, її зміст і структуру, особливості створення і виголошення, що визначені чинним законодавством і сучасним статусом прокуратури і прокурора у суспільних відносинах.

Крім того, дисертанткою здійснено аналіз підходів до категоріального розуміння понять «професійна прокурорська риторика» та «професійна мовленнєва комунікація прокурора», і доведено, що теоретико-методологічними принципами, які безпосередньо стосуються офіційного мовлення діяльності прокуратури, слід визнати конституційний принцип судочинства – змагальність сторін, забезпечення доведеності вини, підтримка обвинувачення в суді.

Загребельною Н.А. було здійснено спробу встановити ключову роль прокурорської риторики як складової теорії держави і права, а саме у контексті реалізації юридичної аргументації, правовою парадигмою якої є промова як засіб доказування юридичної істини у справі.

Дисертантом також було проведено певну роботу щодо удосконалення риторико-правових засобів прокурорської риторики, за допомогою яких остання здійснює необхідну дію на суспільні відносини.

Таким чином, наукову новизну одержаних результатів слід визнати теоретично обґрунтованою і достовірною.

Проте загальна позитивна оцінка роботи не виключає наявності зауважень до її змісту, оскільки вирішення певного кола питань в дисертації не виключає спірних положень, а деякі пропозиції є недостатньо обґрунтованими чи аргументованими, що свідчить про необхідність вступити в дискусію з автором роботи з тією метою, аби почути додаткову аргументацію на користь тих чи інших позицій. Найбільш суттєвими з таких зауважень, вважаємо, наступні:

1. Як одну із задач дисертаційного дослідження, автор ставить задачу щодо визначення місця прокурорської риторики в системі юридичних наук, добросовісно намагаючись вирішити її не тільки у відведеному для цього підрозділі 1.3. Розділу 1 своєї роботи (с. 58-71 дисертації), а й упродовж усього дисертаційного дослідження. Автор робить наголос на тому, що прокурорська риторика - це «елемент теорії держави і права» (с. 19, с. 25); «теоретико-прикладна складова теорії держави і права» (с.26, с. 70), «наука та сукупність засобів мовленнево-психологічного впливу» (с. 36), «частина теорії держави і права» (с. 47), «спеціалізована юридична дисципліна» (с. 69), «комплексна міждисциплінарна наука» (с. 65, с. 73).

З цих причин, дисертантці під час її публічного виступу доречно було б більш чіткіше уточнити свою позицію щодо її бачення місця прокурорської риторики в системі юридичних наук.

2. Автором не зроблені посилання на використані джерела на с. 78 дисертації, де мова йде про КПК України 1960 року; на с. 88 автор описує процес допиту, проте використаних джерел, з яких запозичена дана інформація не зазначає; на с. 109 дисертації автор характеризує ефект доступності від проголошеної прокурором обвинувальної промови, та зазначає, що виокремлюють технічний, емоційний та смисловий аспекти ефекту, проте також не вказує на джерело, з якого взята ця інформація.

3. У підрозділі 3.1. Розділу 3 дисертанткою характеризуються докази, доказування, допит тощо як основоположні категорії кримінального процесу, тобто назва цього підрозділу «Фундаментальні категорії теорії держави і права в її складовій – професійній прокурорській риториці» не повною мірою відповідає змісту підрозділу.

Разом з тим слід зазначити, що вказані зауваження не зменшують значення виконаної роботи для теорії права та не знижують її наукову цінність, носять у своїй основі дискусійний характер, і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичні узагальнення, висновки і пропозиції висвітлені у дисертації, у цілому характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок Загребельної Наталії Анатоліївни в юридичну науку.

Таким чином, можна констатувати, що подана на захист дисертація «Теоретико-методологічні засади прокурорської риторики як складової теорії держави і права», за своїм науковим рівнем, одержаними результатами, теоретичним обґрунтуванням висновків і пропозицій повною мірою відповідає встановленим вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Загребельна Наталія Анатоліївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри цивільного права та правового

забезпечення туризму Київського університету

туризму, економіки і права

О. В. Зінченко

